

FESTIVALDA TARIXIY XOTIRA, MILLIY QADRIYATLAR VA MAHALLIY MADANIY AN'ANALAR IFODASI (NAMANGAN GULLAR FESTIVALI MISOLIDA)

G'iyosov Bahtiyorjon Yoqubjon o'g'li

Namangan davlat universiteti o'qituvchisi

giyosovbahtiyorjon@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada Namangan xalqaro gullar festivali madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. M.Halbwachs, P.Nora, L.Smith va boshqa olimlarning kollektiv xotira, xotira joylari va madaniy meros nazariyalari asosida festival tarixiy xotira, milliy qadriyatlar va mahalliy an'analarni ifodalovchi madaniy maydon sifatida talqin etilgan. Gul obrazi estetik, ijtimoiy va identifikatsion qatlamlarda tahlil qilinib, festival shahar identitetini mustahkamlash, madaniy vorisiylilikni ta'minlash va ekologik tarbiya vositasi ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: madaniy xotira, kollektiv xotira, xotira joylari, milliy qadriyatlar, shahar identiteti, madaniy vorisiylilik, gullar festivali, Namangan, madaniy kapital, ekologik madaniyat

Аннотация. В статье Наманганский международный фестиваль цветов рассмотрен с точки зрения культурологии. На основе теорий коллективной памяти М.Хальбвакса, мест памяти П.Нора, культурного наследия Л.Смит образ цветка проанализирован в эстетическом, социальном и идентификационном измерениях. Обосновано, что фестиваль служит инструментом укрепления городской идентичности, сохранения культурной преемственности и экологического воспитания.

Ключевые слова: культурная память, коллективная память, места памяти, национальные ценности, городская идентичность, культурная преемственность, фестиваль цветов, Наманган, культурный капитал, экологическая культура

Annotation. This article examines the Namangan International Flower Festival from a cultural studies perspective. Drawing on M.Halbwachs's collective memory theory, P.Nora's concept of memory places, and L.Smith's cultural heritage framework, the flower image is analyzed across aesthetic, social, and identificational dimensions. The festival is interpreted as a cultural space that reinforces urban identity, ensures cultural continuity, and serves as a means of ecological education.

Keywords: cultural memory, collective memory, memory places, national values, urban identity, cultural continuity, flower festival, Namangan, cultural capital, ecological culture

KIRISH. Texnika taraqqiyoti yuksak cho‘qqiga ko‘tarilgan, insoniyatga turli ma‘naviy havf va xatarlar tahdid solayotgan bugungi globallashuv jarayonlarida insonlarni ma‘naviy ehtiyojlarini qondirish hamda ularning ma‘naviy immunitetini rivojlantirishda madaniy festivallarning o‘rni beqiyosdir.

Ayniqsa, ushbu festivallarda tarixiy xotira, milliy qadriyatlar va mahalliy madaniy an‘analar ifodasi har qachongidanda muhim.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Namangan xalqaro gullar festivalini madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilishda tarixiy xotira, milliy qadriyat va mahalliy an‘ana tushunchalarini alohida emas, balki o‘zaro bog‘langan madaniy tizim sifatida ko‘rish zarur. Chunki festival bir kunlik tomosha yoki mavsumiy ko‘rgazma bo‘lib qolmay, jamiyatning o‘z o‘tmishini eslash, hozirgi madaniy ehtiyojlarini ifodalash va kelajak avlodga estetik-ma‘naviy tajribani uzatish shaklidir. Shu ma‘noda u madaniy xotiraning ommaviy, ko‘rinadigan va hissiy qabul qilinadigan maydoni hisoblanadi.

Markaziy Osiyo xalqlarining axloqiy tarbiya maktabi eramizdan oldingi zardushtiylikka borib taqaladi. Shu nuqtayi nazardan Zardo‘shiylik dinining muqaddas kitobi “Avesto” Markaziy Osiyo xalqlarining badiiy ong va madaniyatining ilk evolyusion asoslarini tashkil etadi. Unda shaxsiy poklik, turmush gigiyenasi, halollik, jamiyatning tabiiy muvozanat holatini saqlash borasida qilinadigan ishlar va bajarilishi lozim bo‘lgan vazifalar xususidagi fikrlar hamon amaliy qiymatini saqlab qolmoqda [1, 11-29].

M.Halbwachsning tadqiqotlarida “kollektiv xotira nazariyasi”da xotira alohida individ ongida emas, balki ijtimoiy guruhlar, urf-odatlar, makonlar va takrorlanuvchi amaliyotlar orqali yashashini asoslaydi. Bu yondashuv festivalni xotira institutlaridan biri sifatida tushunishga yordam beradi: Namangan gullar festivali ham shahar aholisi va mehmonlar xotirasida rang, makon, bayramona yurish, gul kompozitsiyasi, jamoaviy zavq va avlodlar ishtiroki orqali mustahkamlanadi.

U Madaniy xotirani – jamiyatning o‘zini anglash, qadriyatlarni mustahkamlash va tarixiy davomiylikni ta‘minlash mexanizmi sifatida talqin qiladi. Bunday xotira tasodifiy eslash emas, balki ramzlar, marosimlar, matnlar, san‘at shakllari va muayyan madaniy muhit orqali qayta ishlab chiqiladigan tajribadir. Namangan festivalida gul obrazi ham shunday ramziy yuklama kasb etadi: u nafosat, mehnat, tabiatga mehr, shahar go‘zalligi va mahalliy faxrni ifodalaydi.

P.Nora tomonidan ilgari surilgan "xotira joylari" konsepsiyasi festival makonini tahlil qilishda muhim nazariy tayanch bo‘la oladi. Xotira joyi faqat tarixiy yodgorlik yoki muzey emas; u jamiyat o‘z xotirasini jamlaydigan, ramziy ma‘nolarni qayta tiklaydigan, avlodlararo muloqotni hosil qiladigan har qanday madaniy makon bo‘lishi mumkin [2, 7-24]. Namangan xalqaro gullar festivali o‘tkaziladigan parklar, ko‘chalar, ko‘rgazma hududlari va gul kompozitsiyalari Namangan uchun aynan shunday xotira makoniga aylanish imkoniga ega.

Tarixiy xotira festivalda ikki xil ko‘rinishda namoyon bo‘ladi. Birinchisi — bevosita tarixiy mazmun: mahalliy gulchilik an‘analari, shahar madaniyatining rivojlanishi, avlodlar

mehnati va bayram tajribasi. Ikkinchisi — bilvosita xotira: ranglar, ramzlar, ishtirok shakllari, mehmondo‘stlik, oilaviy sayr, xalqona tomosha va shahar bilan faxrlanish hissi. Shu sababli festival tarixni faqat ma’lumot sifatida emas, balki hissiy tajriba sifatida ham yetkazadi.

Milliy qadriyatlar va mahalliy madaniy an’analar ifodasini o‘rganishda zaruriy etnografik tayanch sifatida M. Sattorning “O‘zbek udumlari” tadqiqotini olishimiz mumkin. Muallif sayilni individual emas, balki kollektiv hodisa sifatida talqin qiladi: sayilga chiqish ota-ona, bola va keksalarning birgalikdagi ritualidir, unda o‘zaro suhbat madaniyati mustahkamlanadi [3, 28-51]. Ushbu hodisalarni g‘arbda “intergeneratsional ritual” (avlodlararo marosim) tushunchasi bilan parallel qo‘yish mumkin: ikkala yondashuv ham sayilni ijtimoiy bog‘lovchi vosita sifatida ko‘radi, biroq M.Sattor yondashuvining o‘ziga xos jihati — uning o‘zbekona mehmondo‘stlik madaniyati va oila institutining ichki strukturasi bilan tabiiy bog‘liqligidir.

M.S.Karimova milliy-madaniy birliklar xalq hayoti, axloqiy tajribasi, urf-odatlar va olam haqidagi tasavvurlarini jamlashini aytadi. Ushbu yondashuvdan kelib chiqib, Namangan festivalidagi gul obrazini ham faqat dekorativ bezak emas, balki xalq estetik tafakkuri, madaniy xotira va jamoaviy baholash mezonlarining ko‘rinishi sifatida talqin qilish mumkin. Tahliliy yondashuv shundan iboratki, Namangan gullar festivalidagi gul obrazini uch qatlamda ko‘rish kerak: birinchi qatlam — estetik qatlam, ya’ni gulning rang, shakl va kompozitsiya orqali zavq uyg‘otishi; ikkinchi qatlam — ijtimoiy qatlam, ya’ni gulchilikning mahalla, oila, mehnat va shahar obodonchiligi bilan bog‘lanishi; uchinchi qatlam — identifikatsion qatlam, ya’ni gulning Namangan shahrini boshqa hududlardan ajratib turuvchi madaniy belgi sifatida ishlashi. Ana shu uch qatlam birlashgandagina festival tarixiy xotira va zamonaviy shahar imiji o‘rtasida ko‘prik vazifasini bajaradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Ommaviy bayramning tarbiyaviy vazifasi shundaki, u qadriyatlarni ma’ruza yoki rasmiy targ‘ibot shaklida emas, balki estetik tajriba, ishtirok, zavq va ijtimoiy taqlid orqali uzatadi. Bola festivalda gulni tomosha qiladi, oila bilan shahar makonida sayr qiladi, bezatilgan maydonni ko‘radi, mehmonlarga hurmat muhitini sezadi va shu orqali madaniyatning jonli shakllarini o‘zlashtiradi. Bu jarayon madaniy vorisiylikning norasmiy, lekin kuchli mexanizmidir.

Festivaldagi mahalliy an’analar shahar aholisi va tashrif buyuruvchilar o‘rtasida ijtimoiy ko‘prik vazifasini bajaradi. Mahalliy tadbirkor, gulchi, hunarmand, san’atkor, talaba, oila, mahalla va sayyoh bitta madaniy maydonda uchrashadi. Bu uchrashuv madaniyatning faqat namoyish qilinishi emas, balki turli ijtimoiy guruhlarining o‘zaro tanishuvi, hamkorligi va kommunikativ birdamligini hosil qiladi [4, 46-63].

Madaniy integratsiya nazariyasi nuqtayi nazaridan festival milliy va umuminsoniy qadriyatlarni qarama-qarshi qo‘ymaydi, balki ularni bir maydonda uyg‘unlashtiradi. Gulning estetik qimmati millat tanlamaydi; biroq uni bezash, taqdim etish, bayramga aylantirish va mehmonni kutib olish shakllari mahalliy madaniyat xususiyatini namoyon qiladi. Shu jihatdan festival milliylikni yopiq shaklda emas, balki ochiq va muloqotga tayyor holatda ifodalaydi.

Namangan xalqaro gullar festivalida tarixiylikning muhim belgilaridan biri mahalliy gulchilik va bog‘dorchilik madaniyatining ommaviy bayramga aylanishidir. Gul yetishtirish, parvarish qilish, tur tanlash, rang uyg‘unligini yaratish va kompozitsiya tuzish faqat texnik faoliyat emas; unda mehnat madaniyati, estetik did, tabiat bilan munosabat va avloddan-avlodga o‘tadigan amaliy bilim mujassam bo‘ladi. Festival shu bilimlarni ko‘rgazmali madaniy kapitalga ya‘ni, avloddan avlodga o‘tib kelgan amaliy tajriba va estetik did omma uchun namoyish etiladigan, jamiyat tomonidan tan olinadigan va qadrlanadigan nomoddiy boylikka aylantiradi.

L.Smith merosni tayyor va o‘zgarmas obyekt sifatida emas, balki jamiyat tomonidan doimiy qayta talqin qilinadigan madaniy amaliyot sifatida izohlaydi [5, 46-63]. Bu fikr Namangan gullar festivaliga ham tatbiq etiladi: festivaldagi gul kompozitsiyalari har yili yangilanadi, lekin ularni birlashtirib turuvchi asosiy ma‘no — shahar xotirasi, tabiatga mehr va bayramona jamoaviylik barqaror qoladi.

Festivalning tarixiy xotira bilan bog‘liq jihati shahar makonining vaqtinchalik bayram makoniga aylanishida ham ko‘rinadi. Oddiy ko‘cha, xiyobon yoki park festival kunlarida ramziy ma‘no kasb etadi: u yerda shahar o‘zini boshqalarga tanitadi, o‘z tarixi va bugunini estetik shaklda namoyish qiladi, aholida esa umumiy makonga egalik va mas‘uliyat hissi kuchayadi.

R.Derrett festivalning joy hissini shakllantirishdagi rolini asoslagan va mahalliy hamjamiyat o‘ziga xos makon, tarix va qadriyatlarni festival orqali ko‘rsatishini ta’kidlaydi Namangan festivali ham joyga xos identitetni — "gullar shahri", "go‘zallik shahri", "mehmondo‘st shahar" obrazlarini jamoaviy tajriba orqali mustahkamlash imkoniga ega.

Festivaldagi qadriyatlar faqat milliy ramzlar bilan cheklanmaydi; unda ekologik madaniyat ham muhim o‘rin tutadi. Gul, daraxt, bog‘, landshaft va shahar ozodaligi orqali inson va tabiat munosabati estetik shaklda ifodalanadi. Bu jihat festivalni ekologik tarbiya vositasiga aylantiradi: tabiat go‘zalligini qadrlash, yashil makonni asrash, jamoat joylariga mas‘uliyat bilan munosabatda bo‘lish kabi qadriyatlar bayram muhitida singdiriladi.

Mahalliy madaniy an‘analar festivalda ko‘pincha ko‘zga ko‘rinadigan dekorativ shakllar orqali ifodalanadi: milliy liboslar, xalq amaliy san‘ati, kuy-qo‘shiq, raqs, hunarmandchilik mahsulotlari, milliy taomlar, gul kompozitsiyalarining ramziy tuzilishi. Biroq madaniyatshunoslik tahlili bu tashqi ko‘rinish ortida yotgan ijtimoiy ma‘nolarni ham ochishi zarur: ular kim tomonidan yaratilmoqda, qanday qadriyatni uzatmoqda, qaysi auditoriyaga qaratilgan va qanday xotirani saqlamoqda? degan savollarga javob beradi.

Milliy identiklik dinamikasi moddiy va nomoddiy madaniyat, urf-odat, til va ijtimoiy amaliyotlar orqali namoyon bo‘ladi. Namangan festivalida ham shahar identiteti statik emas; u har yili festival tajribasi, yangi bezaklar, yangi ishtirokchilar va yangi kommunikatsiya shakllari orqali yangilanib boradi.

XULOSA. Milliy-madaniy qadriyatlar jamiyat ma’naviy barqarorligini ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Namangan gullar festivali ham shahar miqyosidagi ma’naviy barqarorlik, ijobiy kayfiyat, jamoaviy faxr va madaniy o‘zlikni kuchaytiruvchi omil bo‘lishi mumkin. Uning tarbiyaviy samarasi aynan shu ijtimoiy barqarorlikka xizmat qilishida ko‘rinadi.

Festivalning tarixiy va milliy mazmuni uning transformatsiyaga ochiq bo‘lishini inkor etmaydi. Aksincha, an’ana yashashi uchun zamonaviy shakllarda qayta namoyon bo‘lishi kerak. E.Hobsbawm "ixtiro qilingan an’analar" konsepsiyasida ko‘plab zamonaviy marosimlar tarixiylikka tayanib, yangi ijtimoiy ehtiyojlarga javob berishini ko‘rsatadi [6, 1-14]. Namangan festivalida ham tarixiylik va yangilanish bir-birini to‘ldiradi.

Namangan xalqaro gullar festivalining asosiy ilmiy-amaliy vazifasi tarixiylikni muzeylashtirib qo‘yish emas, balki uni zamonaviy shahar hayoti, xalqaro turizm, estetik tarbiya va kreativ kommunikatsiya bilan uyg‘unlashtirishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ergashev O. Madaniy tadbirlar kontekstida talabalarning badiiy tafakkurini takomillashtirish texnologiyalari: pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Toshkent, 2025. – B. 11–29.
2. Nora P. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire // Representations. – 1989. – №26. – P. 7–24.
3. Sattor M. O‘zbek udumlari. — Toshkent. — B. 28–51.
4. Karimova M.S. Paremiologik birliklarning lingvokulturologik aspekti: filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Andijon, 2022. – B. 46–63.
5. Smith L. Uses of Heritage. – London–New York: Routledge, 2006. – P. 11–43
6. Hobsbawm E. Introduction: Inventing Traditions // The Invention of Tradition / eds. E. Hobsbawm, T. Ranger. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – P. 1–14.